

MIND THE GAP!

FIGYELJÜNK RÁJUK!
HOGYAN LÉPHETÜNK FEL
AZ IDŐS NŐKET ÉRŐ
PARTNERBÁNTALMAZÁS ELLEN?

**Útmutató a szociális intézmények
és civil szervezetek számára**

Dr. Tóth Olga – Galántai Júlia
MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont
Szociológiai Intézet

A párkapcsolati erőszak fogalma

A *párkapcsolati erőszak* a családon belüli erőszak azon formája, amikor intim kapcsolatban (házasság, élettársi kapcsolat, randevúzás) lévő pár egyik tagja hatalmánál fogva erőszakot gyakorol partnere felett. Formái lehetnek:

- *fizikai bántalmazás*
- *szexuális erőszak*
- *érzelmi bántalmazás*
- *zaklatás*
- *elszigetelés, korlátozás*
- *pénzügyi kifosztás*
- *gondozás elhanyagolása.*

A párkapcsolati erőszak bármilyen életkorú, iskolai végzettségű, foglalkozású emberrel előfordulhat. A válás, szakítás után is folytatódhat, így a volt partnerek közötti bántalmazás is párkapcsolati erőszak.

Miben más a párkapcsolati erőszak a többi erőszakhoz képest?

A *párkapcsolati erőszak* jelentősen különbözik az idegenek, vagy távolabbi ismerősök között fellépő erőszaktól. *Mert:*

- Olyanok között történik, akik intim kapcsolatban vannak, vagy voltak, melynek alapja a bizalom.
- Olyanok között történik, akik között erős kötődés, érzelem van vagy volt.
- Olyan személy követi el, akitől az áldozat védelmet, biztonságot vár.
- Olyan helyen történik (többnyire a pár közös otthonában, vagy az áldozat otthonában), ahonnan nem egyszerű elmenekülni, sőt a bántalmazott fél ugyanolyan joggal tartózkodik ott, mint bántalmazója.

Mi különbözteti meg az idős bántalmazott nőt a fiatalabbaktól?

Az idősebb női áldozatok nehezebb helyzetben vannak, mint a fiatalabbak.

- Neveltetésük miatt még inkább próbálják elrejtteni bántalmazottságukat, még inkább szégyellik, ami velük történt.
- Családi, baráti kapcsolataik száma kisebb, sokszor nincs bizalmasuk.
- Környezetük gyakran tud ugyan problémájukról, de közömbös iránta.
- Fizikai és/vagy mentális állapotuk nehezíti számukra a segítségkérést.
- Kevésbé informáltak, kevésbé vannak ellátva modern technikai eszközökkel, vagy nem tudnak ezekkel bánni.
- Gyerekeik gyakran nem akarnak a szüleik közti ellentétben állást foglalni.

Milyen jelek utalnak a párkapcsolati erőszakra?

Tudnia kell, hogy az erőszak áldozatai gyakran eltitkolják azt, ami történt velük. Vannak azonban árulkodó jelek.

- Nehezen megmagyarázható sérülések az áldozaton.
- Az anyagi függetlenség teljes hiánya, vagy az áldozat indokoltnál nagyobb pénzügyi kontrollálása.
- Az áldozat az élet apró, mindennapi dolgaiban (étkezés, öltözködés, lakberendezés stb.) sem hozhat önálló döntést.
- Az áldozatnak nincs módja négy szemközti beszélgetésre.
- Az áldozat megalázkodó, vagy behódoló viselkedésű partnerével.
- Az áldozat nem tarthat fenn önálló kapcsolatot rokonaival, ismerőseivel, szomszédjaival.

Veszélyeztető faktorok az idős nőket érő partnerbántalmazás esetén:

- Fizikai korlátozottság, betegségek, mentális problémák. Ezek növelik az idős áldozat kiszolgáltatottságát és megnehezítik a segítségkérést.
- A lényegesen fiatalabb partnerrel kötött kapcsolat az átlagnál nagyobb arányban alakul át bántalmazóvá.
- A kapcsolaton belüli gondozó-gondozott viszony könnyen átalakulhat bántalmazóvá a stressz, a túl nagy fizikai és lelki terhek miatt.
- A válás után kényszerűen egy fedél alatt maradók élethelyzete.
- A pár valamelyik tagjának alkoholizmusa.

Mit tehet az alapellátást nyújtó szervezet szakembere?

- Ismerje meg a párkapcsolati erőszak jellemzőit és különösen annak spirális természetét.
- Legyen képes felismerni az erőszakos magatartást és a trauma jeleit az áldozaton.
- Minden ügyfél/páciens esetében rutinszűrés keretében győződjön meg arról, hogy nem bántalmazás áldozata-e az illető (például betegfelvételi eljárás vagy családsegítőben történő esetfelvétel során).
- Kérdezzen rá az esetleges erőszakra, és legyen tisztában azzal, milyen lépéseket kell megtenni.
- Vegye figyelembe, hogy az áldozat biztonsága minden másnál fontosabb.
- Készüljön fel az esetleges válsághelyzetekre, arra, hogy hogyan vigyázzon az áldozat, önmaga és munkatársai biztonságára.
- Nyújtson teljes körű tájékoztatást az áldozatnak az elérhető szolgáltatásokról.
- Kísérje figyelemmel az ügyfél/páciens helyzetének alakulását (utánkövetés).
- Működjön együtt más szakemberekkel és intézményekkel.

Kutatásunk során rendőrségi aktákat elemeztünk, interjúkat készítettünk szakértőkkel és idős női áldozatokkal. A következőkben néhány fontos tanulságot fogalmazunk meg ezek alapján.

A partnerbántalmazások jelentős része a segítő szakmákban dolgozók és a jogalkalmazók előtt rejtve marad. Az idős nők esetében a látencia még magasabb lehet. Az idős nők bántalmazástörténeteiből kiderült, hogy a fiatalabbakhoz képest ők kisebb valószínűséggel kérnek segítséget a szociális intézmények szakembereitől. Amikor rendőrségi

feljelentésre került sor, az esetek 77 %-ában maga az áldozat volt a bejelentő. Ez az arány a kutatás többi országában 50 % körül van. **Alig van olyan áldozat, akinek problémájáról a szociális ellátásban dolgozó szakember tudtak volna, akik kisebb-nagyobb problémájukban támogatónak mellettük álltak volna.**

A szociális szakmában dolgozók egy része számára nehéz elfogadni, hogy Idős, régóta együtt élő párok között is létezik bántalmazás. Kialakulhat ez a nyugdíjas kor feleslegesség érzete, a nehezedő anyagi helyzet, a pár összezárttsága, a szellemi leépülés folytán. Ugyanakkor magas azok aránya, ahol a bántalmazás évtizedek óta folyik. **Az áldozat hosszú ideje elszenvedi a bántalmazást, és csak akkor jut el a rendőrségre, amikor már olyan súlyos testi sértést szenved el, amely orvosi beavatkozást igényel.** Az esetek egy részében, ha korábban kért és kapott volna segítséget, ez megelőzhető lett volna.

Az idős áldozatok bejelentéseinek, és segítségkérésük elmaradását magyarázhatjuk az **információhiánnyal**, hiszen sokan nem tudják, hol és kitől kérhetnek segítséget, milyen szociális szolgáltatást, intézményt kereshetnek fel problémájukkal. Az is súlyosbítja a helyzetüket, hogy a nyugdíjas áldozat legtöbbször egész nap össze van zárva a szintén nyugdíjas elkövetővel, és nem tud elmenekülni, vagy

segítséget kérni. Kisebb településeken hiányozhatnak azok a szociális szolgáltatások és szakemberek, amelyek/akik segítséget nyújthatnának ebben a helyzetben.

Az idős nők körében **sajátos anyagi függés** alakul ki a bántalmazóval. Az egész életen át felhalmozott vagyon feloszthatatlansága, és nyugdíjak alacsony összege miatt olyan kölcsönös lakhatási-gazdasági függés van az áldozat és az elkövető között, mely meggátolja, hogy az áldozat kilépjen a kapcsolatból. Több aktából az derült ki, hogy a felnőtt gyermekek, vagy maga az áldozat gondolta úgy, hogy ha már ennyi időt el tudtak tölteni egymás mellett, akkor nem „illik” elválniuk.

A bántalmazott idős nők helyzetét az is rontja, hogy az egyébként is kevés számú és túlterhelt shelterek és **átmeneti otthonok nincsenek felkészülve az időskorú áldozatok fogadására**. Előfordul, hogy egyetlen menekülő útvonalként a hajléktalanszálló

marad számukra. Az akták tanúságai szerint az idős nőket érő partnerbántalmazás kivizsgálása során az áldozatok gyakran találkoznak előítéletekkel a rendőrség vagy a szociális szakemberek részéről. Az erőszakkal találkozó szakember ilyenkor nem hiszi el, hogy az idős férfiak még bántalmazóan léphetnek fel partnerük ellen. *„Hiszen olyan régóta élnek együtt, ennyi idő után már biztos kiderült volna a bántalmazás!”*

A párkapcsolati erőszak szempontjából veszélyeztetett a **magánál lényegesen fiatalabb partnerrel párkapcsolatba lépő idős nők** csoportja. Az akták szerint az idős áldozatok 21%-a 10 évvel vagy többel is idősebb volt, mint bántalmazó partnere. Ezeket a kapcsolatokat mindkét fél abban a reményben köti, hogy biztonságot talál benne. Az elkövetők részéről leginkább a gazdasági, lakhatási stabilitásra való törekvés, az áldozat részéről pedig a magány elől való menekülés jellemző. Az elemzés során kiderült, hogy ezek a kapcsolatok könnyen bántalmazóvá válhatnak, és gyakori, hogy egyszerre többféle erőszak is megjelenik. A

fiatalabb partnerektől végül csak nagyon nehezen tudnak az idős áldozatok végleg megszabadulni, külső segítség nélkül ez nem is mindig sikerül.

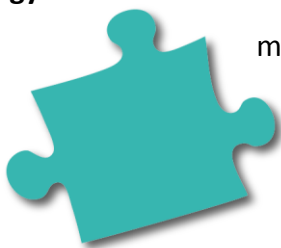
Gyakori, hogy **az áldozat vagy az elkövető tartós betegsége, mentális problémája**, demenciája váltja ki a bántalmazást. Az akták között volt olyan is, ahol a bántalmazó férfi volt a gondozó, és olyan is, ahol ő volt a gondozott. A két fél közötti gondozó-gondozott kapcsolat mindkét fél számára megterhelő lehet, feszültséget és depressziót válthat ki a gondozó félből, mely később erőszakban jelenhet meg. De bántalmazóvá válhat a beteg is, különösen akkor, ha mentális leépülése előrehaladt. Az olyan párok kapcsolatok tehát, ahol valamelyik fél tartós gondozásra szorul, külön figyelmet érdemelnek.

A magyar társadalom egyik igen fontos problémája, az **alkoholizmus** is jelentős szerepet játszik az időskori

párkapcsolati erőszakban. Az idős áldozatok gyakran arra panaszkodtak, hogy partnerük agressziója alkoholos állapotban fokozódik, amit rendszerint az áldozaton tölt ki. Az alkoholos befolyásoltságot az elkövető több rendőrségi kihallgatáson egyfajta mentségként, enyhítő körülményként hozta fel. A szakembereknek folyamatos figyelmet kellene fordítania a családokra, ahol rendszeresen alkoholizáló ember van.

Annak ellenére, hogy az áldozatok 77%-a saját maga tette meg a feljelentést, **csupán az esetek egyharmada került tovább, a bíróság elé.** Az esetek

másik harmadában bizonyítottság hiányában szűnt meg az ügy. Végül, az esetek harmadik harmadában az áldozat elállt a feljelentéstől, vagy az ügy megszüntetését kérte a rendőrségtől. Ennek egyrészt az az oka, hogy az áldozat félt az elkövetőtől, hiszen továbbra is egy fedél alatt éltek és az eljárás beindítása miatt az erőszak csak fokozódott. Magyarországon különösen veszélyes

helyzet a párkapcsolati erőszak szempontjából a válás, vagy a válás, szétköltözés utáni megoldatlan, feldolgozatlan helyzet.

A vádemelés visszavonását azonban az is indokolhatja, hogy az idős áldozat nem feltétlenül azt szeretné, hogy férje, élettársa, partnere börtönbe kerüljön, hanem azt, hogy a bántalmazás megszűnjön, élete elviselhetőbbé váljon. Segítsen neki, hogy ez megvalósulhasson!

Szociális szakemberként tehát:

- Hallgassa meg figyelmesen az áldozat problémáit – sokszor már azzal segít neki, hogy elmondhatja valakinek a gondját!
- Segítsen neki azokban az ügyekben, amelyekben kompetenciája van (gyógyszerhez jutás, étkezés stb.)!
- Ha szükségesnek ítéli, vegye fel a kapcsolatot az áldozat háziorvosával, családtagjaival, vagy a rendőrséggel!
- Informálja őt arról, hogy ha szüksége van rá, hogyan és kitől kérhet segítséget!

Ha Ön nem biztos abban, hogy kliensénél valóban párkapcsolati erőszakot tapasztalt, vagy nem tudja, hogy mit tehetne, kérjük, tanulmányozza a következő módszertani kézikönyvet:

Szakmai módszertani útmutató
a párkapcsolati erőszak elleni hatékony fellépésre

NANE Egyesület — PATENT Egyesület, Budapest, 2012

Vagy kérjen tanácsot következő telefonszámon,

NANE (Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen) Egyesület
Bántalmazott nők és gyerekek segélyvonala: 06-80-505-101
(hétköznap este 6 és 10 között)

E-mail: info@nane.hu ** Internet: www.nane.hu

Ez a kiadvány a Európai Bizottság támogatásával, a „*Mind the Gaps! Figyeljünk rájuk! Hogyan léphetünk fel az idős nőket érő párkapcsolati erőszak ellen*” című projekt keretében jött létre. A projektben végzett kutatásról további információkat szerezhet a következő weboldalon: www.ipvow.org

MTA TK Szociológiai Intézet
1014. Budapest, Országház u. 30.
totho@socio.mta.hu

Info: **www.ipvow.org**

